

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ ἀνυπομονεὶς τοῦ Ναπολέοντος ἀφικνεῖτο εἰς ὑψιστὸν βαθμὸν. «Ὅταν ἐνδύεται,» γράφει ἡ Madame de Rémusat, «ρίπτει τὰ φορέματα, ὅσα δὲν τοῦ ἀρέσουν, κατὰ γῆς ἢ εἰς τὸ πῦρ. Κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς οἱ θαλαμηπόλοι τοῦ ἀναγκάζονται νὰ συνεννοῶνται ἐκ τῶν προτέρων ὅπως ἐπωφεληθῶσι τὴν κατάλληλον στιγμὴν διὰ νὰ τῷ φορέσωσι τι . . . Πᾶν ὅ,τι δύνανται νὰ τῷ προσενήσῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐνόχλησιν, τὸ σχίζει ἢ τὸ θραύει, καὶ ἐνίοτε ὁ πτωχὸς θαλαμηπόλος χαρακτηρίζεται ὡς ἐνοχὸς καὶ δέχεται ἀλγεινὰς ἐνδείξεις τῆς ὀργῆς τοῦ αὐτοκράτορος. Ἄν καμμίαν φορὰν δοκιμάσῃ νὰ γράψῃ, τὸ γράψιμόν του εἶνε συσφῶρευσις ἀσυναρτήτων, ἀκαταλήπτων σημείων· τὸ ἥμισυ τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφῆρου ἐλλείπει ἐκ τῆς γραφῆς του. Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀδυνατεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τὰ γραψιμὰτά του. Διὰ τοῦτο ὑπαγορεύει τὰ πάντα, ἀλλὰ τόσον ταχέως, ὥστε οἱ γραμματεῖς του μόλις προφθάνουν νὰ τὸν παρακολουθῶσι. Κατ' ἀρχὰς ἰδρῶνουν μάλιστα ἐκ τοῦ πολλοῦ κόπου καὶ κατόπιν δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ γράψωσιν οὐδὲ τὸ ἥμισυ τῶν ὑπαγορευμένων. Ὁ Bourrienne, ὁ Meneval καὶ ὁ Maret ἀναγκάζονται ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐπινοῶσιν εἰδὸς τι ταχυγραφικῆς μεθόδου, διότι ὁ Ναπολέων οὐδέποτε ἐπαναλαμβάνει μίαν πρότασιν. Εὐτυχῶς ἐνίοτε ἐκρήγνυνται εἰς χάλαζαν δριμυτάτων ἐπιτιμήσεων καὶ βλασφημιῶν, τοῦδ' ὅπερ παρέχει εἰς τοὺς γραμματεῖς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπληρῶσι διὰ τῆς ταχυτάτης γραφίδος τὴν ὅσα παρέλειψαν. — Εἰς αὐτόν, βλέπετε, τὸν σπάνιον ἄνθρωπον αἱ ἰδέαι ἐπέρχονται καὶ διαδέχονται ἀλλήλας ταχύτατα. Ἡ ψυχὴ του καὶ τὸ πνεῦμά του πλημμυροῦσι καὶ ὁ μέγας πολιτικὸς ἐν αὐτῷ ὑποχωρεῖ πολλὰκις εἰς τὸν δεινὸν ἐξ ὑπογείου ἀγορευτὴν καὶ τὸν ζωηρὸν πολεμικόν. Ἐπειτα ἀναβλύζει καὶ ἐκχέεται ὀρμητικὸς ὁ χεῖμαρρος τῆς δυνάμεώς του εἰς μεγάλα κύματα, ἐνίοτε ἀνευ ἐκλογῆς, ἀνευ σκοποῦ καὶ ἀνευ ἀξιοπρεπειᾶς.»

«Τὸ λέγειν» παρατηρεῖ ὁ de Pradt, ὅστις εἶνε καλὸς παρατηρητῆς, εἶνε ἡ μάλλον κατεπείγουσα ἀνάγκη του: Τὸ ὅτι εἰμφορεῖ νὰ ὁμιλῇ μόνος, χωρὶς κανεὶς νὰ τολμᾷ νὰ τὸν διακόπῃ, τοῦτο ἐκτιμᾷ ὡς τὸ κάλλιστον ὄλων τῶν προνομίων τῆς ὑψηλῆς του θέσεως.»

Ἀκόμη καὶ ἐν τῇ Βουλῇ ὁμιλεῖ ὅπως τύχη, λησμονεῖ τὸ περὶ οὗ πρόκειται θέμα, πλανᾶται δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, διακόπτει τὸ ζήτημα πολλάκις ἐπὶ ὀλοκλήρου ὥρας, ἐξακολουθεῖ ἐπιμῶνως τὴν ὁμιλίαν, ἐπαναλαμβάνει τοὺς λόγους του, εἶνε ἀποφασισμένος, νὰ πείσῃ ἢ νὰ νικήσῃ, καὶ ἐρωτᾷ ἐπὶ τέλους ἂν ἔχει δίκαιον· «τότε πάντες οἱ παρόντες ὁμολογοῦσι πάντοτε ὅτι ἔχει δίκαιον.» Αὐτὸς γινώσκει τὴν μικρὰν ἀξίαν τῆς ὁμολογίας ταύτης καὶ, δεικνύων τὴν θέσιν του, λέγει: «Ὁμολογῆσατε ὅτι εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν θέσιν εἶνε εὐκολον νὰ εἶνε τις πνευματώδης». Ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ ἐχάρη διὰ τὴν ἰδίαν του εὐφυΐαν, παρεδόθη εἰς τὸ πάθος του, καὶ τοῦτο περισσώτερον συμπαράσχει αὐτὸν ἢ ὅσον χαλινάγεται ὑπ' αὐτοῦ.

Ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὅτι «ἔχει πολὺ εὐερέδιστα νεῦρα». «Ἄν ὁ σφυγμὸς μου δὲν ἐπαλλε μὲ παντοτεινὴν βραδυτῆτα, θὰ διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ γείνω παράφρων.» Ἐνίοτε ἡ ἔντασις τῶν ἀλλεπαλήλων καὶ συσφῶρευμένων ἐντυπώσεων εἶνε πάρα πολὺ μεγάλη καὶ μετατρέπεται εἰς σωματικὸς παύρους. Παράδοξον ἐντέπως ἐμποιεῖ ἡμῖν τὸ γεγονός διὰ τοιοῦτος πολεμικὸς καὶ πολιτικὸς ἀνῆρ ὁ ὁ Ναπολέων «χέει ἐνίοτε δάκρυα, ὅταν εἶνε συγκεκινημένος. Αὐτὸς, ὅστις εἶδε μυριάδας ἀποδνησκόντων ἀνθρώπων καὶ μυριάδας ἡγαγέν εἰς τὸν θάνατον, κλαίει μετὰ τὸ Wagram καὶ Bauzen παρὰ τῇ ἐπιθανατίῳ κλίνῃ ἐνὸς συστρατιώτου. Ἀφροῦ ἐγκατέλειπε τὸν Marschall Lannes» λέγει ὁ θαλαμηπόλος του, «ἐκλαυσε κατὰ τὸ πρόγευμα, καὶ μεγάλα δάκρυα ἐκυλίσθησαν κατὰ τῶν παρεῖών του καὶ κατέρρευσαν εἰς τὸ πινάκιόν του.» Ἀλλ' ὅχι μόνον ἡ σωματικὴ αἰσθησις, ὅχι μόνον ἡ ἄμεσος θέα ἐνὸς συντετριμμένου, καθημαγμένου σώματος δύνανται νὰ τὸν συγκινήσῃ μέχρι δακρύων, —

ἐνίοτε ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο καὶ μία λέξις, καὶ μόνῃ ἡ σκέψις. Ὁ ὑπὲρ τῆς εἰς τὴν Αὐστρίαν πωληθείσης πατρίδος του παρουσιαζόμενος Δάσδολος συγκινεῖ αὐτὸν μέχρι δακρύων. Κατὰ τὴν ἐν τῇ βουλῇ μνησίαν περὶ παραδόσεως τοῦ Baylen ἡ φωνὴ του τρέμει καὶ ὅλος παραδίδεται εἰς τὴν θλίψιν του ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀρχίζει μάλιστα νὰ κλαίῃ. Κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἀπὸ τῆς Ἰωσηφίνης, πρὶν ἀναχωρήσῃ διὰ τὸν στρατὸν τῷ 1806, ἡ συγκίνησίς του μετατρέπεται εἰς νευρικὸν ἐρεθισμόν, ὅστις ἄγει εἰς σφοδρὸν ἔμετον· οὕτως ὥστε «ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν καθίσουν καὶ νὰ τοῦ δώσουν νὰ πῇ πορτοκαλλόνερο. Ἐχες δάκρυα, καὶ ἡ κατάστασις αὐτῇ διήρκεσεν ἐν τέταρτον τῆς ὥρας.» Ὑπὸ ὁμοίας συγκινήσεως καταλαμβάνεται τῷ 1808, ὅτε ἀποφασίζει τὴν διάζευξιν· μίαν ὀλοκλήρον νύκτα διατελεῖ ἐν σφοδρῷ ἐρεθισμῷ καὶ θρηνεῖ καὶ δόδρεται ὡς γύναιον. Εἶνε ἀσθενέστερος τῆς Ἰωσηφίνης, τὴν ὁποίαν περιπτύσσεται πλήρης συγκινήσεως. «Πτωχή μου Ἰωσηφίνα!» ἀναφωνεῖ. «Δὲν θὰ εἰμφορέσω ποτὲ νὰ σὲ ἐγκαταλείψω!» Περιπτύσσεται αὐτὴν ἐκ νέου, θέλει νὰ τὴν κρατήσῃ παρ' αὐτῷ, καὶ παραδίδεται ὅλος εἰς τὴν θλίψιν του, «Κλαίει καὶ βρέχει τὴν κλίνην μὲ δάκρυα», ὡς λέγει αὐτὴ ἡ Ἰωσηφίνη.

Εἶνε πρόδηλον ὅτι ἡ ἰσορροπία ἐνὸς τοιοῦτου ὁργανισμοῦ, ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἂν εἶνε ἡ διακανονίζουσα αὐτὴν δύναμις, διατρέχει κίνδυνον νὰ διαταραχθῇ σοβαρῶς. Αὐτὸς ὁ ἴδιος γινώσκει τοῦτο, καὶ φοβεῖται τὴν εἰσισθησίαν τῶν νεύρων του, ὡς φοβεῖται τις τὸν ἀφηνιάσαντα ἱππον. Διὰ τοῦτο εἰς κρίσιμους στιγμὰς ἀποφεύγει ν' ἀκούῃ θλιβεράς εἰδήσεις, δυναμένας νὰ τὸν συγκινήσῃ ἢ ὅπως δήποτε νὰ ταραξῶσι τὴν ψυχὴν του. Παρὰ τῇ Beresina λέγει πρὸς τὸν ἀγγελιαφόρον, ὅστις ἐπιμένει ν' ἀναγγεῖλῃ τὴν θλιβεράν εἰδήσιν: «Διατί θέλετε νὰ μοῦ πάρετε τὴν ἡσυχίαν μου;» Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν προφύλαξιν του, συμβαίνει αὐτῷ δις — εἰς πρωτοφανεῖς καὶ ἐκτάκτως κινδυνώδεις περιστάσεις, — νὰ καταληφθῇ ἀπαράσκευος ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Ὁ δι' ἐνὸς βλέμματος ἐπισκοπῶν ἐναργῶς τὰ πάντα, ὁ ἐν τῇ βροχῇ τῶν σφαῖρων ἀδιάσειστος καὶ ἀσάλευτος μαχητῆς, ὁ τολμηρότατος τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν πολιτικῶν κινδυνευτῶν, δύο φορές παραβλάπτει πῶς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξιοπρεπείαν του: τὴν πρώτην φορὰν, τῇ 18 τοῦ μηνὸς Brumaire ἐν τῷ νομοθετικῷ σώματι κατὰ τὴν ἀνακράουσαν: «Ἐκτὸς τοῦ νόμου!» «ἔγεινε κάτωχρος καὶ ἤρχισε νὰ τρέμῃ· ἐφαίνετο ὅλος τετραγμένος καὶ ἐκτὸς ἑαυτοῦ . . . ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν σύρῳσιν ἐκτὸς τῆς αἰθούσης» ὀλίγον ἔλειψε μάλιστα νὰ λιποθυμήσῃ. (Ταῦτα διηγεῖται ὁ ἀδελφὸς του Λουκιανός.) Καὶ μετὰ τὴν καθάραισιν αὐτοῦ ἐν Φοντενεβλώ φαίνεται, ἀπέναντι τῶν ἀρῶν καὶ βλασφημιῶν τοῦ πλήθους ἐν Προβιγγίᾳ, ἐντελῶς ἀπεγνωσμένος ἐπὶ ὀλοκλήρους ἡμέρας. Λησμονεῖ τὴν ἀξιοπρεπείαν του, εἶναι περίφοβος καὶ οὐδὲν προσπαθεῖ νὰ καλύψῃ τὸν φόβον του. Δανεῖζεται ἀπὸ ἑνα Αὐστριακὸν συνταγματάρχην τὴν στολὴν, ἀπὸ ἑνα Πρώσσον τὴν περικεφαλαίαν καὶ ἀπὸ ἑνα Ρώσσον τὸν μανδύαν, ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν θεωρεῖ ἑαυτὸν ἱκανῶς μετεμφισμένον. Ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐν La Calade «τρέμει καὶ χωριᾷ κατ' ἑκαστον ἐλάχιστον θόρυβον.» Οἱ φίλοι ἐβρίσκουσιν αὐτὸν διηνεκῶς δακρύοντα· καταπονεῖ αὐτοὺς μὲ τὴν ἀνησυχίαν του μὲ τοὺς φόβους του, μὲ τοὺς δισταγμοὺς του, λέγει ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπιβουλεύει τὴν ζωὴν του, ἀποκροεῖ τὸ φαγητὸν φοβούμενος ὅτι εἶνε δηλητηριασμένος, καὶ θέλει νὰ φύγῃ διὰ τὸ παράθρονον. Ὅμιλεῖ ὅπως ἀνακουφίσῃ τὴν καρδίαν του, φλυαρεῖ ἀδιακόπως καὶ χωρὶς καμμίαν εὐπρεπῆ ἐπιφύλαξιν περὶ τοῦ παρελθόντος του καὶ περὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ὅμιλεῖ μὲ πρόστυχον, ἀπρεπῆ τρόπον καὶ φαίνεται ὡσεὶ τετραγμένος τὰς φρένας. Αἱ ἀδιάτακτοι ἰδέαι του συνωστίζονται σφιγθὸν ὡς ἀχαλίνωτος ὄχλος. Μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ ταξιδίου, ἐν Frejus, ἔνθα αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐν ασφαλείᾳ, συνέρχεται εἰς τὰς φρένας του. Ἀλλὰ τότε βεβαίως ὁ νόστος του ἀναλαμβάνει τὴν συνήθη ἐνέργειαν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δυνάμει. (Ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Taine, «Napoleon Bonapartes»)